

نقد کتاب

بررسی همه‌جانبه متون روسی

ناهیده کلاشی*

چکیده

موضوع این مقاله معرفی و بررسی کتاب بررسی همه‌جانبه متون روسی تألیف حسین غلامی و آزاده مزینی از انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی است که برای تدریس درس‌های خواندن و درک مفهوم متن و بیان شفاهی در مقطع کارشناسی رشته زبان روسی تألیف شده است. متن‌های درسی کتاب حاضر داستان‌های کوتاه برگرفته از کتاب *Книга для чтения* کاتایف *Катаева М.Б.* است. علاوه‌براین، مؤلفان برای درک بهتر متون بخش‌هایی را به آن‌ها اضافه کرده‌اند. مطابق بررسی‌هایی که انجام شد، کتاب از نظر شکل، محتوا، و همچنین رعایت اصول نگارشی اشکالاتی دارد که باعث می‌شود دانشجویان در خوانش آن با مشکلاتی مواجه شوند. بنابراین، برای دستیابی به نتیجه مطبوع و انتخاب کتاب به‌عنوان منبع درسی توسط استادان و مدرسان زبان روسی باید بازنویسی و اصلاحاتی لازم در کتاب اعمال شود تا بتواند در جهت اهداف تعیین‌شده مؤلفان استفاده شود. کتاب حاضر از منظر نقد صوری و محتوایی بررسی می‌شود.

کلیدواژه‌ها: بررسی همه‌جانبه متون روسی، انسجام متن، علائم نگارشی.

۱. مقدمه

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، در سال ۱۳۶۰ با تصویب هیئت دولت، دوازده مؤسسه پژوهشی از جمله انجمن حکمت و فلسفه ایران، بنیاد شاهنامه فردوسی، بنیاد فرهنگ ایران،

* استادیار مطالعات روسیه، دانشگاه الزهراء، n.kalashi@alzahra.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۶/۱۵، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۸/۱۰

بنیاد فرهنگ و هنر ایران، پژوهشکده علوم ارتباطی و توسعه ایران، پژوهشگاه علوم انسانی، فرهنگستان ادب و هنر ایران، فرهنگستان زبان ایران، فرهنگستان علوم ایران، مرکز اسناد فرهنگی آسیا، مرکز ایرانی تحقیقات خارجی، و مرکز ایرانی مطالعه فرهنگ‌ها با هم ادغام شدند و سازمانی وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی با عنوان «مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی» تأسیس شد و آغاز به کار کرد. در سال ۱۳۷۳، شورای عالی پژوهشگاه به منظور تأکید بر گرایش علوم انسانی در تحقیقات پژوهشگاه، عنوان «پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی» را برای این نهاد برگزید. از اهداف اصلی پژوهشگاه تغییر و تحول در علوم انسانی و تألیف و ترجمه منابع درسی رشته‌های علوم انسانی در دانشگاه‌ها بوده است (وبسایت پژوهشگاه). طی این سه دهه کتاب‌های زیادی برای رسیدن به همین اهداف در انتشارات پژوهشگاه منتشر شده است و در جهت همین امر هم باتوجه به ایجاد گروه زبان‌شناسی و آموزش زبان‌های خارجی شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی، کتاب‌هایی به زبان روسی یا مرتبط به زبان و ادبیات روسی از استادان صاحب‌نام گروه‌های زبان روسی در دانشگاه‌های مختلف ایران به چاپ رسیده است.

آموزش زبان روسی در دانشگاه‌های ایران گامی مهم در گسترش روابط فرهنگی و تمدنی با روسیه است؛ بدین ترتیب، عرصه گسترش روابط از سیاست و اقتصاد به فرهنگ نیز توسعه داده می‌شود. در سال‌های اخیر هم آموزش زبان روسی در کشورمان روند روبه‌رشدی داشته و در دانشگاه‌های مختلف این رشته تأسیس شده یا در حال تأسیس است. باتوجه به این که زبان یکی از ابزارهای مهم تعامل ملتهاست که نقش مهمی در گسترش روابط و آشنایی با فرهنگ و اقوام ملل گوناگون دارد. در این میان آموزش آکادمیک زبان در دانشگاه‌ها هم عاملی تأثیرگذار است. در امر آموزش زبان، بیش‌تر متخصصان تأکید دارند که آموزش قواعد کاربردی زبان براساس نیاز مخاطبان است. بدین صورت که در ابتدا باتوجه به مخاطب کتاب، نیازسنجی لازم صورت پذیرد و سپس قواعد کاربردی زبان با اهداف ویژه تألیف شود. اما متأسفانه سالانه شاهد نشر کتاب‌های صرفی و نحوی فراوانی هستیم که بدون توجه به هدف‌های آموزشی روانه بازار کتاب می‌شوند و در آن‌ها از نوآوری خبری نیست. هرچند در چند سال اخیر کتاب‌هایی در زمینه کاربردی کردن دستور زبان روسی نوشته شده است که تا حدی انتظارات را برآورده ساخته است و از بار مشکلات کاسته است، اما هنوز جای خالی کتاب‌هایی روش‌مندتر در این زمینه به‌خوبی احساس می‌شود. تدوین کتاب‌های روش‌مند و آموزشی با هدف کاربردی کردن این علوم باتوجه به گسترش علوم گوناگون، امری ضروری به نظر می‌رسد. در راستای آموزش زبان

خواندن و درک مفهوم متن اصلی هم اهمیت و ارزش والایی دارد که از نظر متخصصان زبان روسی هم مغفول نمانده است. یکی از این کتاب‌ها کتاب بررسی همه‌جانبه متون روسی تألیف حسین غلامی استادتمام دانشگاه تهران و آزاده مزینی کارشناس ارشد دانشگاه تهران است. باتوجه به کمبود منابع درسی به زبان روسی در داخل کشور، تدوین چنین کتابی یکی از گام‌های مهم در مرتفع کردن این کمبود برای دانشجویان زبان روسی است.

این کتاب به‌عنوان منبع درسی برای تدریس درس‌های دوواحدی خواندن و درک مفهوم متن ۱ و ۲ و درس‌های بیان شفاهی ۱ و ۲ در مقطع کارشناسی زبان روسی تدوین شده است. باتوجه به مقدمه کتاب، تمامی متن‌های موجود از کتاب *Книга для чтения* کاتایف گرفته شده است. به‌نظر می‌رسد، بیش‌ترین بخش کتاب حاضر گردآوری است. در آموزش و یادگیری زبان‌های خارجی، واحدهای خواندن و درک مفهوم متن و بیان شفاهی درعین راحتی، اهمیت ویژه‌ای دارند و لازم است در انتخاب متن‌هایی که برای تدریس در این واحدها انتخاب می‌شود نهایت دقت و ظرافت لازم اعمال شود. زبان روسی زبان نویسندگان و هنرمندان برجسته روسی است که از آن میان می‌توان به تولستوی، چایکوفسکی، و ... اشاره کرد. ادبیات هر کشوری منعکس‌کننده فرهنگ، هنر، و تاریخ ملت‌هاست و زبان وسیله انتقال فرهنگ و تمدن آن کشور است. آشنایی با فرهنگ، آداب، و رسوم کشور مقصد و آثار ادبی نویسندگان روسی یکی از نکاتی است که به‌نظر می‌رسد مغفول واقع شده است.

در سنجش یک کتاب معمولاً چهار رکن اصلی به‌کار گرفته می‌شود، ازجمله ارزیابی دستاوردهای نظری باتوجه به مبانی علمی حوزه تخصصی، مقایسه کتاب با کتاب‌های مشابه، بررسی کتاب در نظامی که قرار است به‌کار گرفته شود، و درنهایت در چهارچوب پیش‌فرض‌هایی که نویسنده در نظر داشته است بررسی و ارزیابی کتاب است.

باید یادآوری کرد که نقد کتاب به‌معنای ایرادگیری کار نیست، بلکه هدف آن مشخص کردن محاسن و معایب و درنهایت ارائه اصلاحات پیش‌نهادی برای بهبود کار است. نقد و بررسی کتاب‌های درسی دانشگاهی هم از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و نقش مهمی در پیش‌برد هدف‌های آموزشی و نیز بازنگری در شیوه‌های آموزشی، باتوجه به نیاز مخاطب دارد و باعث می‌شود کتاب‌های آموزشی به هدف‌های آموزشی موردنظر نزدیک‌تر شود. نقد عبارت است از مطالعه، ارزش‌یابی، و تفسیر متن. در شیوه‌های نقد جدید، اغلب عوامل مهم در تحلیل اثر به مباحث فکری مرتبط با روش‌ها و اهداف اشاره دارند. نقد کتاب شکلی از نقد ادبی است که ارزش‌یابی کتاب را براساس محتوا، روش، و

شایستگی آن انجام می‌دهد. معمولاً نقد کتاب شامل بررسی کتاب براساس نظر ناقد است. در واقع، نقد کتاب براساس مهارت‌های تحلیلی شکل می‌گیرد. ناقد عواملی را برای تحلیل اثر در نظر می‌گیرد که شامل موقعیت نویسنده کتاب، اهمیت عنوان، تحلیل موضوعی اثر، سطح نگارش، ارتباط میان فصل‌ها، پردازش متن، استنادها، رویکردها، بررسی سوگیری، جامعیت، اعتبار، و برخی عوامل دیگر می‌شود (http://nastinfo.nlai.ir/article_347.html).

۲. شکل ظاهری کتاب

کتابی که در این جا قصد بررسی آن را داریم انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی گروه زبان‌شناسی و آموزش زبان‌های خارجی شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی در سال ۱۳۹۱ با تیراژ ۱۰۰۰ نسخه در تهران منتشر کرد. این کتاب ۱۴۸ صفحه دارد. یک پیش‌گفتار و ده عنوان درسی برگرفته از کتاب *Книга для чтения* کاتایف به هم‌راه واژه‌نامه روسی به فارسی و فارسی به روسی به صورت جدولی برای دسترسی راحت دانشجویان و زبان‌آموزان در انتهای کتاب است. با توجه به این که در انتهای هر درس معنای واژگان دشوار ذکر شده است. از همین رو ضرورت گنجانیدن واژه‌نامه در انتهای کتاب به مراتب کم‌تر دیده می‌شود و بخشی تکراری به حساب می‌آید. پیش‌نهاد می‌گردد یکی از این بخش‌ها، ترجیحاً واژه‌نامه‌های انتهای هر درس، حذف شود و واژه‌نامه در انتهای کتاب، که از ارکان مهم در ارزیابی و نقد کتاب است، باقی بماند.

به‌طور کلی می‌توان گفت محتوای کتاب از نظر کمی با تعداد جلسات برگزاری کلاس‌ها طی یک نیم‌سال برای یک درس دو واحدی واحدی مناسب است، ولی با توجه به تعداد زیاد سؤالات و تمرینات پایان هر درس، ممکن است در برخی موارد استادان و مدرسان با کمبود زمان لازم در به‌پایان‌رساندن هر مطلب درسی مواجه شوند. از نظر کیفی متن‌های انتخاب‌شده برای هر درس تنوع و هدف‌مندی کم‌تری دارند. پیش‌نهاد می‌گردد در چاپ‌های بعدی کتاب مطالب متنوع‌تری با تکیه بر آثار ادبی کوتاه از نویسندگان معروف روسیه در قرن‌های مختلف و هم‌چنین متن‌های ساده برای آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم روسیه هم انتخاب شود. طرح جلد و ترکیب دو رنگ صورتی و طوسی که برای جلد انتخاب شده ساده و بی‌آرایش است. پیش‌نهاد می‌شود در چاپ‌های بعدی تصاویر یا جملاتی در موضوعات زبان و ادبیات روسی در پس‌زمینه آن قرار داده شود. به احتمال زیاد طرح جلد مطابق با قوانین پژوهشگاه بوده است و امکان تغییرات زیادی وجود نداشته

باشد. پیش‌نهاد می‌شود باتوجه‌به این‌که پژوهشگاه همکاری لازم را در زمینه چاپ کتاب‌های درسی با استادان و متخصصان دارد، در انتخاب تصاویر جلد برای کتاب‌های درسی، امکان پیش‌نهاد طرح را برای نویسندگان فراهم کند. باتوجه‌به این‌که کتاب درسی از ابزار کار دانشجویان است و دانشجویان حداقل یک ترم با آن سروکار دارند. جذابیت ظاهری کتاب باتوجه‌به خصوصیات روحی و سلاقی دانشجویان هم از اهمیت خاصی برخوردار است و در ایجاد علاقه و انگیزه در امر یادگیری مؤثر است. همان‌طور‌که گفته شد، نوع جلد کتاب از موارد مهم است؛ چراکه جلد کتاب مانند نمای بیرونی یک ساختمان است و نخستین برخورد خواننده با کتاب دیدن جلد آن است. کیفیت نوع و جنس جلد کتاب‌های درسی دانشگاهی و خوش‌طرح و خوش‌رنگ بودن جلد آن‌ها، در صورتی‌که با سادگی طرح همراه باشد، زمینه‌ساز هم‌سوئی عاطفی دانشجویان با کتاب و محتوای آن خواهد شد. طراحی جلد کتاب شامل طرح روی جلد، پشت جلد، و عطف کتاب می‌شود. روی جلد کتاب حاضر، اسامی نویسندگان به رنگ قرمز یا صورتی پررنگ ذکر شده است که در نگاه اول خوب به چشم نمی‌آید و بهتر بود مطابق بقیه نوشته‌های روی جلد کتاب به رنگ مشکی نوشته می‌شد. فونتی که برای روی جلد انتخاب شده است سه فونت متفاوت است که نازیبا دیده می‌شود و پیش‌نهاد می‌شود در چاپ‌های بعدی یک‌سان‌سازی شود و برای متون لاتین و روسی فونت Times New Roman و برای متون فارسی هم فونت B Nazanin استفاده شود. اندازه فونت‌های انتخاب‌شده هم به بازنگری نیاز دارد. لازم است عنوان کتاب با سایز بزرگ‌تر و کتاب درسی هم با فونت ریزتری نوشته شود. باتوجه‌به تمرینات و سؤالات زیادی که در انتهای هر مبحث درسی آمده است، عنوان مناسبی برای کتاب انتخاب شده است. صفحه دوم مربوط به عنوان کتاب به زبان فارسی از فونت و سایز مناسبی برخوردار است، ولی صفحه دوم مربوط به عنوان کتاب به زبان روسی به اصلاحاتی نیاز دارد. برای حاشیه سمت راست صفحات فرد کتاب هم هیچ فاصله‌ای در نظر گرفته نشده است. استانداردهای صفحه‌آرایی از جمله سایز فونت و فاصله بین سطرها، اندازه حاشیه‌ها، و نوع فونت مناسب انتخاب نشده است. صفحه‌آرایی کتاب شبیه به طراحی ساختمان است. گرافیکست با مشورت و ویراستار و تأمل در فهرست مطالب کتاب و فصل‌بندی مشخص می‌کند که در آغاز هر فصل، که هم‌چون اتاقی است، چه درگاه و دری بسازد تا خواننده با دیدن آن احساس کند که وارد فضای جدیدی شده است (انوری ۱۳۷۷: ۸۲). صفحه‌آرایی یکی از مهم‌ترین ارکان کتاب است. صفحه‌بندی باید طوری باشد که خواننده را به خواندن کتاب راغب کند. نوشته‌ها باید در اندازه مناسب و

فاصله بین خطوط نیز مناسب باشد که چشم خواننده هنگام خواندن کتاب اذیت نشود. فونت و سایز انتخابی برای متن‌ها و سؤالات پایان هر درس مناسب است.

۳. ویژگی‌های کتاب

باتوجه به کمبود منابع درسی روسی، تدوین چنین کتابی توسط مؤلفان از ارزش والایی برخوردار است. ارائه کتاب به‌عنوان منبع درسی و مجموعه‌ای منسجم برای تدریس اهمیت ویژه‌ای دارد. ویژگی منحصر به فرد کتاب بررسی همه‌جانبه متون روسی تمرینات متنوع و کاربردی در انتهای هر مبحث درسی است که دانشجویان را با ساختار زبان روسی بیشتر آشنا می‌کند و به درک درست و کامل متن مورد نظر کمک می‌کند. مباحث مربوط به صرف و نحو زبان روسی به‌خوبی در تمرینات گنجانده شده است. یکی دیگر از امتیازات مهم این کتاب، که برای دانشجویان کارشناسی تهیه شده است، وجود تکیه‌واژه (ударение) در تمامی متن‌ها و تمرینات کتاب است که یکی از ضروریات کتاب‌های آموزشی زبان روسی است و به‌خوبی رعایت شده است. باتوجه به این‌که یکی از مشکلات دانشجویان زبان روسی عدم توانایی تلفظ صحیح کلمات در این زبان است. در کلمات چندهجایی وجود چندین مصوت در کلمه دانشجو و زبان‌آموز را به اشتباه انداخته و او را از تلفظ صحیح کلمه مورد نظر باز می‌دارد و تحقق این امر فقط در گروه تمرین و ممارست زیاد با استفاده از چنین کتاب‌هایی برای حک‌شدن محل دقیق تکیه‌واژه در ذهن دانشجو است. از دیگر ویژگی‌های کتاب وجود تصاویر برای هر متن درسی است. باتوجه به اهمیت مبحث هدایت نحوی (управление) در زبان روسی، هدایت‌های نحوی افعال به‌هم‌راه نمود آن‌ها در کتاب ذکر شده است. تمرین‌های آخر هر درس دانشجو را در جمله‌نویسی و انشانویسی با تکیه بر قواعد دستوری به‌کار گرفته در سؤال و متن درس تقویت می‌کند. استفاده از تمرین‌های نقطه‌چین و جواب کوتاه، که مستلزم درک و فهم عمیق است، از ویژگی‌های برتر کتاب به حساب می‌آید.

معادل‌سازی برای اصطلاحات و واژه‌های به‌کاررفته در متن علی‌الخصوص در کتاب‌های درسی اهمیت به‌سزایی دارد و از شاخص‌های ارزیابی در نقد کتاب محسوب می‌شود. از همین‌رو، در نقد کتاب کیفیت آن هم باید ارزیابی شود، مشخص شود که آیا نویسنده یا نویسندگان در واژه‌گزینی و معادل‌یابی موفق بوده است یا نه؟ به‌ویژه در اصطلاحات کتاب‌های علوم انسانی، که معمولاً از زمینه‌های فکری و فرهنگی جامعه‌ها

سرچشمه می‌گیرد. ارائه تعریفی گویا از معادل‌های برگزیده در پایان کتاب می‌تواند از محاسن کتاب شمرده شود.

واژه‌نامه الفبایی در انتهای کتاب، جدول مربوط به هدایت نحوی، و نمودهای فعلی در ابتدای هر متن از ویژگی‌های مثبت کتاب محسوب می‌شود.

۴. متن‌های انتخابی

کتاب درسی رسمی‌ترین رسانه در زمینه ارتباط علمی است که به‌رغم گسترش استفاده از وسایل جدید اطلاع‌رسانی، نقش اساسی و مهمی در یادگیری برای همه سطوح دارد. برخورداری از بهره‌وری در تألیف کتاب‌های درسی نیازمند ارزیابی و نقد مستمر آن‌ها و تلاش برای از بین بردن کاستی‌هاست (رضی ۱۳۸۸: ۲۱).

در ارتباط با متن‌های انتخابی برای کتاب حاضر، همان‌طور که قبلاً اشاره شد و در پیش‌گفتار کتاب هم ذکر شده است، متن‌های هر درس از کتاب *Книга для чтения* کاتایف گردآوری شده است. پیش‌نهاد می‌شود در چاپ‌های بعدی کتاب از مطالب متنوع‌تر و منابع بیش‌تری برای غنی‌کردن کار استفاده شود. با توجه به ارتباط تنگاتنگ زبان و فرهنگ، همان‌طور که پیش‌تر هم گفته شد، مناسب است برای آشنایی بهتر دانشجویان با فرهنگ و آداب و رسوم کشور روسیه، مطالب مرتبط با این حوزه هم استفاده شود. به‌منظور بومی‌سازی کتاب‌های درسی حوزه علوم انسانی پیش‌نهاد می‌گردد یک یا دو متن با هدف آشنایی با آداب و رسوم و فرهنگ ایران‌زمین به زبان روسی هم در کتاب گنجانده شود. این امر به دانشجوی کمک می‌کند به‌سهولت زبان بیگانه را در محاوره به‌صورت کاربردی به‌کار گیرد. البته این مورد نه‌تنها در این کتاب، بلکه در تمامی کتاب‌های آموزشی با هدف بومی‌سازی به‌شکل صحیح می‌تواند به‌کار گرفته شود.

۵. تمرین‌ها

در پایان هر درس پنج یا شش تمرین مرتبط با متن آمده است، که به‌لحاظ آموزشی تاحدی متناسب با رویکردهای متدنیسی در آموزش زبان است. تمرین شماره ۸ هر درس به فعالیت‌های تعاملی - اجتماعی معطوف است و از لحاظ انشانویسی هم مهارت گفتاری یا نوشتاری دانشجوی را تقویت می‌کند. برخی از تمرین‌ها هم از جمله تمرین‌های ۳، ۴، ۵، و ۶ به‌صورت تمرین‌های صوری زبانی به‌کار رفته است، یعنی سؤالات

مطرح شده کلیشه‌ای و کلی با پاسخ‌های کوتاه و آماده در متن هستند و در فهم بهتر متن به دانشجو کمک چندانی نمی‌کند.

۶. کاستی‌های نگارشی کتاب

در بخش اول هر درس، که هدایت نحوی و نمود فعلی به صورت جدولی آمده است، افعال نه به ترتیب حروف الفبا و نه براساس ترتیب حضورشان در متن آمده‌اند. مشخص نیست که ترتیب حضور افعال در این بخش بر چه اساسی بوده است. گرچه به نظر می‌رسد مؤلفان سعی کرده‌اند که این ترتیب مطابق متن انجام شود، اما در برخی موارد دقت لازم صورت نگرفته است. برای مثال:

- در صفحه ۴، فعل *делать* قبل از *смотреть* قرار گرفته است.
  - در صفحه ۱۰، فعل *начинать* قبل از *фантазировать* قرار گرفته است (اگرچه داخل متن ترتیب درست است، با توجه به این که بیش‌تر افعال به کار رفته در متن پررنگ شده و در جدول به کار رفته است، ولی فعل *начать* در داخل متن پررنگ **(Bold)** نشده است).
  - در صفحه ۱۸، فعل *выходить, садиться, брать, дарить, лопаться, пдумывать*، فعل *видеть, открывать* قبل از *нравиться* قرار گرفته است (اگرچه داخل متن ترتیب درست است، با توجه به این که بیش‌تر افعال به کار رفته در متن پررنگ شده و در جدول به کار رفته است، ولی فعل *начать* در داخل متن پررنگ نشده است).
  - در صفحه ۱۰، با توجه به پررنگ شدن افعال دشوار در متن، فعل *положить* پررنگ یا بولد نشده است، ولی قبل از *опаздывать* قرار گرفته است.
  - در صفحه ۳۹، فعل *купить* قبل از *плавать* قرار گرفته است.
- با توجه به اهمیت بحث هدایت نحوی در جمله‌سازی زبان روسی، در صفحه ۱۰۱، تمرین ۴، بخش دوم سؤالات ۸ و ۱۰ به صورت پیوسته آمده است و قابل تفکیک نیست. از همین رو، به نظر می‌رسد، هدایت نحوی فعل *знать* به درستی نیامده است. فعل *знать* به **В.П.** حالت مفعولی پاسخ می‌دهد.
- یکی از مزیت‌های کتاب وجود تکیه واژه (*ударение*) در تمامی متن‌ها و تمرینات کتاب است، ولی متأسفانه در برخی موارد از قلم افتاده است. برای نمونه به برخی از این موارد در زیر اشاره می‌کنیم:

- در صفحه ۴، فعل думать
- در صفحه ۵، учат, смотрят
- در صفحه ۶، учить, будет
- در صفحه ۱۱، России
- در صفحه ۱۵، تمرین ۶، سؤال ۱، зовут друга
- در صفحه ۲۲، تمرین ۴، سؤال ۱، вышел
- در صفحه ۲۳، تمرین ۶، سؤال ۲، потому что, мама
- در صفحه ۲۳، تمرین ۶، سؤال ۵، потому что
- در صفحه ۲۳، تمرین ۶، سؤال ۶، мою
- در صفحه ۲۸، ходить
- در صفحه ۳۲، تمرین ۴، سؤال ۱ و ۲، лесника, дома, один در گزینه Г
- در صفحه ۳۲، تمرین ۴، سؤال ۴، любит و если در تمامی گزینه‌ها
- در صفحه ۳۲، تمرین ۴، سؤال ۵، Димки و около در گزینه‌های Б, В, Г
- در صفحه ۳۳، تمرین ۴، کل واژه‌های سؤال ۶ و около в одном месте در گزینه‌های Б, В, Г
- در کلیه صفحات ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷ و ۳۸ در ارتباط تکیه واژه، به بازبینی مجدد نیاز دارد.
- در صفحه ۴۰، Сочи, Костя, Кости
- در صفحه ۴۳، Кости, аэропорту, Костя
- در صفحه ۴۴، Сочи, Кости, какой, какая, можно, если, хотите, плавать, надо, море, Ленинграде
- در کلیه صفحات ۴۵، ۴۶، ۴۷ و ۴۸ در ارتباط با تکیه واژه، به بازبینی مجدد نیاز دارد.
- در کلیه صفحات ۵۵ تا ۶۰ در ارتباط با تکیه واژه، به بازبینی مجدد نیاز دارد.
- در کلیه صفحات ۶۸ تا ۷۱ در ارتباط با تکیه واژه، به بازبینی مجدد نیاز دارد.
- در صفحه ۷۹، تمرین ۴، سؤال ۳، تمامی کلمات گزینه Г، سؤال ۴، تمامی کلمات

گزینه Г

- در صفحه ۱۰۳، تمرین ۶، سؤال ۹، واژه французский در گزینه B
  - در صفحه ۱۰۴، تمرین ۷، سؤال ۴، کل عبارت почему иностранец думал когда
  - در صفحه ۱۰۵، تمرین ۷، سؤال ۶، واژه когда
- باتوجه به آموزشی بودن کتاب، دقت لازم در ویراستاری و صفحه‌آرایی آن صورت نگرفته است. برای نمونه فاصله‌گذاری بین واژگان به درستی رعایت نشده است و همین امر باعث شده چند واژه به هم دیگر چسبیده و خوانش را برای دانشجویان دوره‌های مقدماتی دچار مشکل کند، به نحوی که نمی‌توانند واژه را به درستی تشخیص دهند و تلفظ کنند. برای نمونه:
- در صفحه ۱، слушали Мишу Галкина تمامی واژگان به هم چسبیده و تشخیص فعل، فاعل، و مفعول را دچار مشکل می‌کند.
  - در صفحه ۷، تمرین شماره ۶، سؤال ۲ одноклассники не учат (не учат) کلمه نفی به واژه قبل وجود دارد و این در حالی است که باید بر سر فعل بیاید (не учат درست است).
  - در صفحه ۷، تمرین شماره ۶، سؤال ۲، گزینه B, помогают им به هم چسبیده نوشته شده است.
  - در صفحه ۷، تمرین شماره ۶، سؤال ۲، گزینه B, читать книги به هم چسبیده نوشته شده است.
  - در صفحه ۹، تمرین شماره ۸، سؤال ۳, есть лингафонный به هم چسبیده نوشته شده است.
  - در صفحه ۱۲، мы остановимся به هم چسبیده نوشته شده است.
  - در صفحه ۱۵، تمرین ۶، سؤال ۳, писателя какая به هم چسبیده نوشته شده است.
  - در صفحه ۱۶، تمرین ۷، سؤال ۲, как называется به هم چسبیده نوشته شده است.
  - در صفحه ۱۹، в руки маленькую, руки мою, двора пришли به هم چسبیده نوشته شده است.
  - در صفحه ۲۴، تمرین ۷، سؤال ۵, дать Мишка به هم چسبیده نوشته شده است.
  - در صفحه ۴۰، Ещё вчера шёл дождь, а сегодня уже به هم چسبیده نوشته شده است.

- در صفحه ۶۶، не хорошо به هم چسبیده نوشته شده است.
- در صفحه ۶۹، была Иринушка, была Иринушка, было Иринушке, в صفحه ۷۲، бы Иринушку به هم چسبیده نوشته شده است.
- در صفحه ۸۶، моего деда, потому что, хорошо было, окна в доме, когда я, нему в, когда увидел, себя взрослым, меня рано, смотри сюда, оно было, земли через, به هم چسبیده نوشته شده است.
- در صفحه ۸۷، пошли гулять به هم چسبیده نوشته شده است.
- در صفحه ۸۹، تمرین ۵، хорошо было, меня рано, себя взрослым, нему один, оно влияет, пошли гулять, Б, В, Г در گزینه‌های ۶، تمرین ۶، потому что, به هم چسبیده نوشته شده است.

در صفحه ۱۰۵، تمرین ۷، سؤال ۸، تمامی واژگان به هم چسبیده نوشته شده است. در صفحه ۶، ۱۴، ۱۶، ۲۲، ۵۰، ۵۴، ۶۲، ۷۰، ۶۶، ۷۶، ۸۰، ۸۲، ۸۴، ۸۸، ۱۰۰، ۱۰۲، و ۱۰۶، حروف برخی از واژگان واقع شده در نیمه راست کتاب به هم نزدیک شده است و خوانش را دچار مشکل می‌کند. به نظر می‌رسد این امر به دلیل مشکلات چاپی و پرینت کتاب پیش آمده است.

آن دسته از علائم که مشخص‌کننده انتهای جمله یا بخشی از جمله هستند باید چسبیده به جمله تایپ شوند، بدون هیچ فاصله‌ای، مثلاً نقطه همواره بدون فاصله با جمله ماقبل خود تایپ می‌شود، چون اگر با فاصله باشد، ممکن است در آخر سطر، کلمه در سطر بالا بماند و نقطه به سطر پایین برود. ویرگول، نقطه ویرگول، و دو نقطه هم هر کدام از این‌ها باید بدون فاصله به کلمه ماقبل خود بچسبند تا همواره متصل به آن باشند. فاصله را بعد از این علائم می‌گذاریم. اما علائمی مثل گیومه و پرانتز که دربرگیرنده یک بخش از جمله هستند، باید از هر دو طرف به آن بخش بچسبند و میان آن‌ها و کلمه یا عبارتی که در بر گرفته‌اند، هیچ فاصله‌ای نباشد. فاصله را قبل از باز شدن پرانتز یا گیومه و بعد از بسته شدن آن می‌گذاریم. اما متأسفانه در بسیاری از صفحات کتاب، علائم نگارشی و سجاوندی به درستی رعایت نشده است. فاصله‌های بعد از نقطه در برخی موارد به درستی رعایت نشده است. بدیهی است که خواندن و درک چنین نوشتاری برای دانشجویان آسان نخواهد بود، زیرا لازمه خوانش درست یک متن این است که نشانه‌های سجاوندی در آن به درستی به کار رفته باشند.

- در صفحه ۵، پاراگراف اول، جمله دوم واژه Вот بعد از نقطه؛
- در صفحه ۵، پاراگراف دوم واژه сейчас بعد از ویرگول؛
- در صفحه ۶، واژه девочки بعد از نقطه؛
- در صفحه ۹، تمرین شماره ۸، سؤال ۲، واژه заниматься بعد از ویرگول؛
- در صفحه ۱۲، باتوجه به این که پس از سه نقطه جمله به پایان رسیده است، لازم است بعد از سه نقطه با فاصله نقطه پایان جمله گذاشته شود (. ...расскажу)؛
- در صفحه ۱۹، باتوجه به این که پس از سه نقطه جمله به پایان رسیده است، لازم است بعد از سه نقطه با فاصله نقطه پایان جمله گذاشته شود (. ...не было)؛
- گیومه‌ای که در صفحه ۴۰ انتخاب شده است در متن‌های روسی به کار نمی‌رود بهتر است از این شکل در کل کتاب استفاده شود: «...»
- در صفحه ۶۲ جمله آخر هم از ویرگول و هم از حرف ربط и برای ربط کلمات استفاده شده است. پیش‌نهاد می‌شود مابین کلمات اول ویرگول و بعد از کلمه ماقبل آخر حرف ربط и گذاشته شود.
- در صفحه ۱۰۶، تمرین ۷، سؤال ۱۴، فاصله بعد از ویرگول رعایت نشده است. در ارتباط با طرز درست‌نویسی حروف در زبان روسی مانند زبان انگلیسی ابتدای جملات و اسامی خاص در زبان روسی با حروف بزرگ نوشته می‌شود. موارد زیر رعایت نشده است:
- در صفحه ۷، تمرین ۵، واژگان мальчики, он, ученики با حرف کوچک شروع شده است (در این تمرین باتوجه به هدف آموزشی کتاب، بهتر بود سؤالات با شماره‌گذاری یا خط تیره تفکیک شوند تا در خوانش مشکل ایجاد نکند).
- در صفحه ۱۲، واژه университет, باید با حرف کوچک نوشته شود. مگر این که به دانشگاه МГУ اشاره کند، که در این صورت هم بهتر است برای آشنایی دانشجویان به صورت اختصاری به کار برده می‌شد.
- در صفحه ۲۳، تمرین ۶، گزینه‌هایی که برای سؤالات ذکر شده است در بخشی از سؤالات با حرف بزرگ و در بخشی دیگر از سؤالات با حرف کوچک شروع شده است و مشخص نیست مؤلفان از چه معیاری استفاده کرده‌اند.
- در صفحه ۱۰۱، تمرین ۴، سؤال ۸ و ۱۰، جملات با حرف کوچک شروع شده است (دو واژه в одну, язык).

۷. نتیجه‌گیری

کتاب بررسی همه‌جانبه متون روسی مجموعه‌ای است از مطالبی که مؤلفان از کتاب *Книга для чтения* کاتایف گردآوری و به‌همراه تعدادی سؤال و واژه‌نامه دوزبانه، در قالب اثری جدید ارائه کرده‌اند. این کتاب از نظر حجم مطالب می‌تواند برای تدریس درس‌های خواندن و درک مفهوم متن و بیان شفاهی در مقطع کارشناسی رشته زبان روسی استفاده شود. مهم‌ترین ویژگی‌های این کتاب عبارت‌اند از: رعایت نظم منطقی و انسجام مطالب و روان و رسا بودن عبارات و مطالب کتاب، اما از نظر محتوا و شیوه ارائه مطالب اشکالات و کاستی‌هایی دارد.

باتوجه به اهمیت کارهای مشترک و گروهی، وجود دو مؤلف در کتاب حاضر امتیاز ویژه‌ای دارد، باید تلاش کنیم کارهای مشترک و گروهی را در کشور بیش‌تر رواج دهیم و ارج نهیم تا روح همکاری و وحدت در میان نخبگان کشور به درجه تعالی خود برسد. هم‌چنین باتوجه به کمبود منابع درسی روسی در ایران، تألیف چنین کتاب‌هایی در کشور گامی در جهت مرتفع‌تر کردن این کمبود خواهد بود.

در بخش اول و عمده این پژوهش با بررسی و توصیف چهارچوب کلی کتاب، چیش منسجم و منطقی دروس، حروف‌نگاری، و نقش آن‌ها در پوشش دادن چهار توانایی زبانی گفتاری، شنیداری، خواندن، و نوشتن، به معرفی نقاط قوت آن پرداختیم. تا حد امکان سعی شده است تا علاوه بر توصیف اثر قضاوت منصفانه‌ای هم در نقد و بررسی کتاب صورت بگیرد.

در تألیف کتاب‌های درسی دانشگاهی باید دقت کافی به‌کار رود تا در محتوای کتاب و سبک نگارش و حروف‌چینی اشکال‌های کم‌تری باشد. دانشجویان به کتاب‌های درسی خود اطمینان دارند؛ اگر غلط‌های چاپی و محتوایی در کتاب زیاد باشد، اعتماد دانشجویان به آن کم می‌شود و ممکن است با عدم استقبال استادان و مدرسان زبان در انتخاب به‌عنوان منبع درسی روبه‌رو شود. بنابراین، برای رسیدن به کیفیت مطلوب، علاوه بر تخصص و دقت، همتی هم از سوی همکارانی که مسئولیت تألیف کتاب‌ها را برعهده می‌گیرند و هم از سوی آنانی که وظیفه داوری و ویراستاری این آثار را برعهده دارند لازم است. یکی از نکات حائز اهمیت نبودن ویراستار مسلط به زبان روسی در انتشاراتی است که کتاب‌هایی به زبان روسی چاپ می‌کنند. چاپ کتاب‌های مرتبط با زبان روسی اگر به زبان فارسی صورت بگیرد، در این صورت، به دلیل وجود ویراستار، کم‌ترین مشکلات ویرایشی را خواهد

داشت. بنابراین، پیش‌نهاد می‌گردد به این مهم توجه شود و استادان پژوهشی در جهت این هدف به کار گرفته شوند. پیش‌نهاد دیگر این‌که مناسب است کتاب‌های درسی پیش از آن‌که به صورت گسترده انتشار یابند در شمارگانی محدود چاپ و تدریس شوند تا نقاط ضعف آن‌ها در عمل شناسایی شود، کاستی‌ها برطرف شود، و پس از آن در تیراژ بالا چاپ شود. امید است معرفی و نقد حاضر یاری‌گر همکاران در چاپ و ویرایش مجدد اثر باشد.

کتاب‌نامه

انوری، حسن و علی محمد پشت‌دار (۱۳۷۷)، *آیین نگارش و ویرایش (۲)*، تهران: دانشگاه پیام نور.
رضی، احمد (۱۳۸۸)، «شاخص‌های ارزیابی و نقد کتاب‌های درسی دانشگاهی»، *سخن سمت، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، ش ۲۱.
غلامی، حسین و آزاد همزینی (۱۳۹۱)، *بررسی همه‌جانبه متن روسی (کتاب درسی)*، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
مشخصات کلی، برنامه آموزشی و سرفصل دروس دوره کارشناسی زبان روسی مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۲۲، تهران: شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری.

Бабайцева, В. В. (1987г.), Современный русский язык, в трёх частях, часть III (Синтаксис. Пунктуация), Москва, изд. Просвещение.
<http://www.rusyaz.ru/pt/Запятая,Тире,Точка>.
<http://www.ihcs.ac.ir/Pages/Features/Home.aspx>
http://nastinfo.nlai.ir/article_347.html

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی